

The Persian Rose in the Land of Siam

กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม

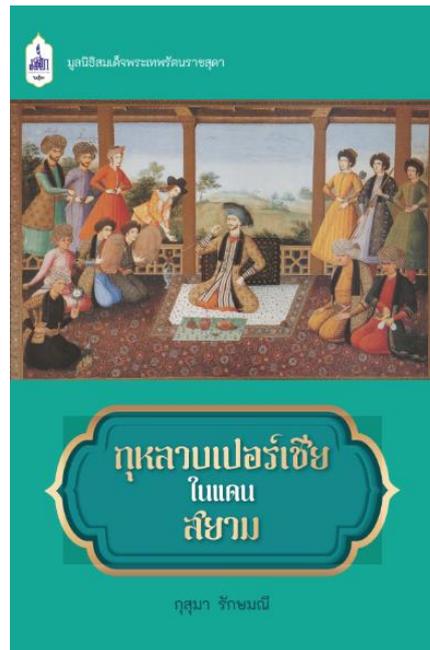
Kittichai Pinno

กิตติชัย พินโน

*Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology,
Silpakorn University, Thailand.*

Reviewer

e-mail: a.kittichai@gmail.com

กุสุมา รัทษมณี. (2566). *กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม*.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

Raksamani, Kusuma. (2023). *The Persian Rose in the Land of Siam*.

Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Foundation (PMSF).

“กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” เป็นผลงานวิชาการของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัทษมณี จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2566 ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) เป็นผู้พิมพ์ ออกแบบรูปเล่ม และจัดจำหน่าย หนังสือเรื่องนี้มีขนาด 16.3 x 24 ซม. (16 หน้ายกจัมโบ้) หนา 382 หน้า มีภาพสีประกอบตลอดทั้งเล่ม (รวม 24 ภาพ) ราคาเล่มละ 670 บาท

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัทษมณี ก่อนเกษียณอายุราชการมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์ระดับ 11 สาขาวิชาภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประเภทวิชาวรรณศิลป์ สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบแห่งราชบัณฑิตยสภา และเป็นผู้ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา สาขามนุษยศาสตร์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัทษมณี มีความรู้ความเชี่ยวชาญหลายสาขาวิชา ทั้งภาษาและวรรณคดีไทย ภาษาและวรรณคดีสันสกฤต วรรณคดีเปรียบเทียบ ตลอดจนอิสลามศึกษา มีผลงานทางวิชาการเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เผยแพร่ในรูปแบบหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการ และงานแปลวรรณคดีจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทย

ผลงานเรื่องสำคัญที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เช่น การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต, การวิจัยวรรณคดี, ศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย, หนังสือรวมบทความชุด “สี่พันวรรณคดี” (มี 5 เล่ม), หนังสือรวมบทความชุด “กุสุมาวรรณนา” (มี 6 เล่ม) ฯลฯ

ในการเรียบเรียงหนังสือเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัชมนณี กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการศึกษาค้นคว้าไว้ว่า เกิดจากความสนใจวรรณคดีเปอร์เซียตั้งแต่เมื่อครั้งศึกษาที่นิพนธ์เปอร์เซียเรื่องรูไบยาตของโอมาร์ คัยยาม ฉบับภาษาไทย เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชาวรรณคดีไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อพ.ศ. 2513 และต่อมาได้ศึกษาสาขาวิชา Sanskrit and Indian Studies ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมสันสกฤตกับเปอร์เซีย นำไปสู่ความสนใจสืบค้นที่มาของนิทานไทยที่ได้รับจากนิทานเปอร์เซีย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัชมนณี ใช้เวลารวบรวมข้อมูลจากที่ต่างๆ กว่า 40 ปี ขณะสืบค้นข้อมูลยังได้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมเปอร์เซียโบราณด้วย ในที่สุดจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษา วิเคราะห์ แล้วเรียบเรียงเป็นหนังสือเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” ใช้เวลาเขียนทั้งสิ้น 4 ปีจึงเสร็จสมบูรณ์ ในที่นี้ผู้เขียนใช้คำว่า “กุหลาบ” เป็นสัญลักษณ์แทนวัฒนธรรมเปอร์เซียซึ่งเปรียบเสมือน “กุหลาบไร้พรมแดน” ที่มางอกงามอยู่ในแผ่นดินไทย

หนังสือเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” แบ่งเนื้อหาเป็น 4 บท แต่ละบทมีสาระสังเขป ดังนี้

บทที่ 1 กุหลาบจากเมืองเทศ: วัฒนธรรมเปอร์เซียที่เดินทางสู่สยาม

บทนี้มี 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 1) “รุ่งอรุณในแดนกุหลาบ” และ 2) “กุหลาบในนาวานคร” หัวข้อแรกกล่าวถึงภาษาและศิลปะเพื่อชี้ให้เห็นจุดกำเนิด ที่มา และภาพรวมของภาษาและศิลปะเปอร์เซียที่ส่งอิทธิพลมายังดินแดนไทย มีรายละเอียดว่าด้วยภาษาเปอร์เซียเก่า ภาษาเปอร์เซียกลาง ภาษาเปอร์เซียใหม่ และภาษาเปอร์เซีย/ อินเดีย รวมทั้งศิลปะการก่อสร้าง ศิลปะการทอผ้า ทอพรม และศิลปะการประมงและประมงสุคนธ์ ส่วนหัวข้อที่ 2 กล่าวถึงภาพรวมของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซียกับไทย การรับวัฒนธรรมด้านภาษา วรรณคดี เครื่องแต่งกาย อาหาร และเครื่องใช้ต่างๆ จากเปอร์เซีย

บทที่ 2 เมื่อกุหลาบไร้พรมแดน: การรับและปรับเปลี่ยนวรรณคดีเปอร์เซีย

บทนี้มี 4 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 1) “กุหลาบในอุทยานเปอร์เซีย: นิทานเปอร์เซียที่ชาวสยามได้รู้จัก” 2) “สิบสองเหลี่ยมที่ประกอบสร้างในแดนสยาม” 3) “มัลลิกสืบทอดกุหลาบรูไบยาต” และ 4) “เรื่องเล่าเพื่อโน้มน้าวให้เปลี่ยนใจ” เนื้อหากล่าวถึงวรรณคดีไทย 5 เรื่องที่มีที่มาจากวรรณคดีเปอร์เซีย ได้แก่ นิทานสิบสองเหลี่ยม (นิทานอิหร่านราชธรรม), รูไบยาต, พันหนึ่งราตรี, พันหนึ่งทิวา และทศมนตรี

ผู้เขียนกล่าวถึงประวัติความเป็นมาและเนื้อหาของวรรณคดีเปอร์เซียซึ่งเป็นวรรณคดีต้นทาง ประวัติความเป็นมา และเนื้อหาของวรรณคดีไทยซึ่งเป็นวรรณคดีปลายทาง ยุคสมัยที่รับวรรณคดีเปอร์เซียมาเป็นวรรณคดีไทย วิธีการรับและการปรับเปลี่ยนวรรณคดีเปอร์เซียมาเป็นวรรณคดีไทย ทั้งนี้มีบทวิเคราะห์วรรณคดีเปอร์เซียกับวรรณคดีไทย พร้อมตารางเปรียบเทียบและตัวอย่างจากวรรณคดีทั้งสองชาติ

บทที่ 3 แม้เรียกอย่างอื่นก็หอมรินเหมือนกัน: คำเปอร์เซียในภาษาไทย

บทนี้มี 3 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 1) “แดงจรัสปัทมกล ชาติยอม”: เสื้อผ้าอาภรณ์ 2) “เสียงสร้างทั้งดิ่งหยิ่งน้ำอิ่ง”: ข้าวของเครื่องใช้ผู้คน และ 3) “สุหร่ายมาศไปรยปรายดังสายฝน”: การประมงประมงสุคนธ์ เนื้อหากล่าวถึงคำยืมภาษาเปอร์เซียในภาษาไทย 3 หมวด ได้แก่ หมวดเสื้อผ้าเครื่องประดับ (มี 22 คำ) เช่น กั้นหยัน กากิ กุฎไต ขาวม้า ฯลฯ, หมวดเครื่องใช้และผู้คน (มี 12 คำ) เช่น กระชับ กะลาสี ขันที่ อะไหล่ ฯลฯ และหมวดอาหารการกินและเครื่องหอม (มี 15 คำ) เช่น กระลำพัก กะหล่ำ กุหลาบ องุ่น ฯลฯ

ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการอธิบายปัจจัยในการยืมภาษาและวิธีการยืมตามหลักการทางภาษาศาสตร์ จากนั้นอธิบายความหมายของคำยืมภาษาเปอร์เซียในภาษาไทย ที่มาของคำยืมเหล่านั้นทั้งที่รับมาจากภาษาเปอร์เซียโดยตรง และที่รับผ่านภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาอินเดีย (มี อินดี คุชราตี ปัญจาบี เป็นต้น) ภาษาโปรตุเกส ภาษาจีน ภาษามลายู ฯลฯ ผู้เขียนวิเคราะห์และอธิบายคำยืมแต่ละคำในเชิงประวัติโดยอ้างอิงจากพจนานุกรมภาษาไทยและพจนานุกรมภาษาต่างประเทศอื่นๆ เอกสารประเภทบันทึกการเดินทางของชาวต่างชาติ เอกสารทางประวัติศาสตร์ของไทย ข้อมูลตัวบทวรรณคดีโบราณของไทย รวมทั้งข้อเขียนของ

นักวิชาการไทยและนักวิชาการต่างประเทศ ผลการศึกษาวิเคราะห์ทำให้ทราบที่มาของคำยืมนั้นๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งมีทั้งที่สอดคล้องกับคำตอบเดิมที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว โต้แย้งคำตอบเดิม และที่เป็นคำตอบใหม่

บทที่ 4 บทส่งท้าย: กุหลาบของวันวาน

ผู้เขียนสรุปภาพรวมให้เห็นอิทธิพลด้านภาษาและวรรณคดีเปอร์เซียที่มีต่อวรรณคดีไทย ในด้านภาษา ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการศึกษาคำยืมช่วยให้เห็นร่องรอยความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับเปอร์เซีย “เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ทางสายเลือดของคนไทยซึ่งทางหนึ่งมาจากชาวเปอร์เซียที่มาตั้งรกรากอยู่ในแผ่นดินไทยและมีลูกหลานสืบสายเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์” ในด้านวรรณคดี ผู้เขียนชี้แนะแนวทางการแปลวรรณกรรมว่าควรเป็นไปเพื่อ “แนะนำเรื่องต่างภาษาต่างวัฒนธรรมมาให้ผู้อ่านได้รู้จัก เพื่อให้วรรณกรรมเป็นงานศิลปะที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน” และการศึกษาวรรณกรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อ “ให้เข้าใจว่าสารในต้นฉบับเดิมเป็นอย่างไร ควรตีความใหม่อย่างไร ตลอดจนการเพิ่มเชิงอรรถอธิบายเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง”

นอกจากเนื้อหาทั้ง 4 บทข้างต้นแล้ว ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัชมณี ยังเรียบเรียง “ภาคผนวก” อีก 2 ภาค เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการถ่ายถอดเสียงภาษาเปอร์เซียและเพื่อให้ทราบยุคสมัยการปกครองของกษัตริย์เปอร์เซีย ได้แก่ “ภาคผนวก ก ตารางการถ่ายถอดอักษรเปอร์เซีย (Fārsī) เป็นอักษรไทยและโรมัน” และ “ภาคผนวก ข ราชวงศ์และกษัตริย์ที่อ้างถึงในหนังสือนี้” รวมทั้งมี “ดัชนี” อีก 3 กลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้อ่านสืบค้นคำสำคัญที่ต้องการได้ง่ายยิ่งขึ้น ได้แก่ ดัชนีชื่อบุคคล ดัชนีชื่อสถานที่ และดัชนีชื่ออื่นๆ

เนื้อหาในหนังสือเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” แต่ละบทมีเชิงอรรถอ้างอิง เชิงอรรถอธิบายความ และเชิงอรรถโยง รวม 930 รายการ นอกจากนั้นยังมีรายการอ้างอิงท้ายเล่มอีก 335 รายการ ทั้งจากเอกสารภาษาไทย (รวม 197 รายการ) และเอกสารภาษาต่างประเทศ (รวม 138 รายการ) ตลอดจนคำบอกเล่าและคำให้สัมภาษณ์ของผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (รวม 9 คน) แสดงให้เห็นถึงความอุทิศตัวอย่างยิ่งในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเรียบเรียงเป็นหนังสือเรื่องนี้

กล่าวได้ว่า “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัชมณี เป็นหนังสือวิชาการที่มีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียด ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย ผ่านการคิด วิเคราะห์ และตีความอย่างลึกซึ้ง มีตัวอย่างและคำอธิบายที่ชัดเจนเป็นระบบ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจวัฒนธรรมเปอร์เซียที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยได้เป็นอย่างดี ผลงานเรื่องนี้จึงเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวงวิชาการด้านภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมศึกษา

หมายเหตุ

ผู้สนใจหนังสือเรื่อง “กุหลาบเปอร์เซียในแดนสยาม” สามารถสั่งซื้อได้ที่มูลนิธิสมเด็จพระรัตนราชสุตา โทร. 0-2062-9905 (ในวันและเวลาราชการ), สำนักพิมพ์มติชน (ผู้จัดจำหน่าย) <https://www.matichonbook.com/> และร้านหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ

